

”Artistul, fiind cel care chestionează lucruri deja statuate de sistem, de societate sau de comunitate, poate oferi elevului o educație care să îi formeze o gândire critică, activă.”

Pentru mulți copii manualele sunt, poate, singurele cărți pe care le au. Poveștile pe care acestea le spun cu ajutorul învățătorilor, al colegilor și părinților influențează felul în care ei interpretează și evaluează lumea, dorințele și modelele pe care le urmează în dezvoltarea lor către adolescență.

Ce se întâmplă atunci când aceste povești vorbesc despre realități inactuale sau promovează valori în care societatea de azi nu se mai regăsește? Care este orizontul de lume pe care îl deschid manualele copiilor de azi și cum pot interveni cadrele didactice și părinții pentru a contextualiza experiența utilizării manualului

Mai multe informații pe:
www.culturaineducatie.ro

realităților din prezent? Ce putem învăța despre jocul cu simbolurile și crearea de noi povești despre realitate din activitatea unor artiști care și-au asumat promovarea expresivității copiilor și tinerilor prin teatru sau arte vizuale?

Echipa Susține Cultura în educație, o parte din oamenii care stau în spatele cercetării Alice în Țara Manualelor și artiști au propus o abordare activistă a discuției. Ce putem face plecând de la ceea ce există? Ce putem face pentru ca realitatea din zilele noastre să fie înfățișată în manualele pentru copii?

Din rezumatul cercetării Alice în Țara Manualelor:

Principala concluzie este că lumea manualelor școlare de azi rămâne anacronică - provenind, prin texte și imagini, din secolul al XX-lea și, nu în mică măsură, din secolul al XIX-lea. România are un sector IT&C puternic și în creștere - dar tehnologia informației este periferică în manualele școlare, predominând tehnologii ale secolelor trecute. Personajele ce dau viață acestui univers sunt puternic stereotipizate: bunicii sunt sedentari și nu aud bine, femeile sunt mai ales mame care pregătesc masa, învățătoare sau doctorițe - în timp ce bărbații apar într-o diversitate de meserii, dar prea puțin ca tați.

În contextul actual, în care manualele încă reprezintă o sursă importantă pentru copii, acestea abundă în stereotipuri și modele dihotomice, sunt anacronice și marginalizează sau eludează teme de viață importante.

Imaginile din manuale sunt foarte relevante, dar **nu corespund realității zilelor noastre**. Femeia care udă florile, spre exemplu, este o imagine care apare obsesiv în manualele de clasa a II-a.

Masculinitatea este exprimată prin verbe precum “a alege”, “a înțelege”, în timp ce femeia pare să fie cea sensibilă și pasivă, fiind reprezentată prin “a suspina”, “a ofta”, “a iubi”. Mai mult, manualele încurajează o relație segregată între băieți și fete.

Manualele digitale prezintă o lume în care digitalul nu există. Aceasta este o lume cu care copii nu se pot identifica.

Manualele sunt niște coduri narrative de reprezentare ale societății în care trăim. Ele transportă valori, concepte, obiceiuri, identități.

Faptul că într-un manual de secol XXI se găsesc ilustrații care evidențiază valori și modele de secol XIX este absurd. Pe de altă parte, problema segregării și egalității de gen în manualele din România nu este mai mare decât în alte țări, în schimb discriminarea pe bază de rasă, etnie sau categorie socială este mult mai evidentă.

Încercăm să găsim soluții pe termen scurt la o problemă la care nu se pot găsi soluții decât pe termen lung. O reformă culturală poate fi făcută treptat cu ajutorul presiunii sociale și al profesorilor.

Un foarte bun profesor nu are nevoie de manual. Manualul este un instrument ajutător, este o alternativă, dar **rolul central trebuie să îl aibă profesorul**. Sunt, însă, foarte puțini

profesori motivați să își depășească atribuția de a lucra doar pe baza manualului.

Este necesară o transformare a modului în care profesorii sunt pregătiți. Trebuie făcută o trecere de la activitatea de predare la **centrarea pe procesul de învățare**. **Profesorii sunt formați într-un sistem conservator**.

În societatea românească există un nivel ridicat de evitare a incertitudinii, pe lângă faptul că am rămas în urmă cultural sau mentalitar față de alte societăți. Atunci când manualele noastre considerăm că nu sunt bune, apare ideea de a simplifica lucrurile și a realiza un unic manual. Nu suntem pregătiți să acceptăm și să apreciem diversitatea, care înseamnă înlocuirea sistemului nu cu un alt sistem unic, ci cu o multitudine de alte sisteme mai mici și mai bune.

Dacă nu pregătim profesorii să accepte diversitatea culturală, diversitatea în gândire, ei vor transmite către copii adevărul absolut care le aparține doar lor. Este nevoie de o **educație care să formeze o gândire critică, activă**. Educația non-formală este o soluție, dar ea ajunge la foarte puțini copii.

Educația noastră este univocă, bazată mai puțin pe emoție, mai mult pe știință decât pe conștiință. Dar copilul trebuie înzestrat și cu o cultură emoțională, nu doar generală. Educația ar trebuie să se bazeze pe mai mult dialog, iar aici rolul artei și al culturii este important. Artiștii sunt cei care chestionează lucruri deja statuate de sistem, de societate sau de comunitate.

Trebuie încurajate proiecte din mediul independent și responsabilizată zona artiștilor, dar schimbarea să vină din mai multe părți: părinți și cadre didactice. În alegerea opțiunilor, însă, de cele mai multe ori părinții sunt cei care

decid ca elevii să studieze educație financiară, de pildă, în detrimentul unui opțional din zona umanistă. Colaborarea cu mediul cultural este însă facilitată prin programul *Școala Altfel*, care este o poartă prin care pot intra și artiștii, și profesorii. Îi ajută să devină mai receptivi și le oferă posibilitatea de a auzi și alte voci.

realizarea ilustrațiilor sau la reprezentarea prin imagini a unui concept. Este nevoie ca artistul să fie implicat în echipa care gândește exemplele, activitățile sugerate etc.

Artistul este cel care poate contribui la construirea manualului, iar această participare ar trebui să fie mai complexă, nu ar trebui să se rezume doar la

Resurse recomandate

Cosima Rughiniș, Laura Grünberg, Raluca Popescu (coordonatoare), 2016, *Alice în Țara Manualelor - O explorare a personajelor care îi inspiră pe copii în școală*, Universitatea din București

Disponibilă la adresa: <http://researchmaster.ro/alice/>

Laura Grünberg și Mihaela Miroiu (ed.), 1997, *Gen și educație*, AnA, București
„Volumul reprezintă o colecție de articole și studii pe probleme și obiecte de educație non-sexistă la diferite niveluri de studiu elaborate de membre ale organizației non-guvernamentale AnA. AnA a propus și realizat în perioada martie 1996-martie 1997 un program PHARE "Egalitate prin diferență; Program de educație non-sexistă", micro proiect finanțat de Uniunea Europeană, care a cuprins o serie de seminarii, mese rotunde, sesiuni interactive, ore deschise în București și la Vălenii de Munte; s-au inițiat cercetări participative și module de formare a educatorilor pe probleme de gen social; s-au achiziționat și studiat reviste de specialitate. În acest volum se regăsesc studiile realizate, împreună cu un set de recomandări și câteva materiale informative.” (<http://www.anasaf.ro/ro/carti.html#ed>)

Lazăr Vlăsceanu (coordonator), Adrian Neculau, Adrian Miroiu, Ioan Marginean, Dan Potolea (grup de coordonare), 2002, *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact. Anexe*, Editura Polirom, Iași

“Dupa 1990, reforma curriculară din învățământul obligatoriu a urmărit să crească performanțele în învățare ale elevilor, să contribuie la dezvoltarea personalității lor, să potenteze calitatea educației. Cât de mult a reușit în atingerea acestor finalități este o întrebare la care putem găsi răspunsuri în paginile acestei cărți, printr-o analiză cantitativă și calitativă a informațiilor furnizate de cadre didactice, directori de școli, elevi și părinți incluși în eșantioane statistice și teoretic reprezentative.” (<http://www.polirom.ro/catalog/carte/scoala-la-rasrucce-schimbare-si-continuitate-in-curriculumul-Invatamintului-obligatoriu-studiu-de-impact-2-vol--1118/>)

Mai multe informații pe:
www.culturaineducatie.ro

Institutul de Științe ale Educației, UNICEF Reprezentanța în România, 2004, *Perspective asupra dimensiunii de gen în educație*, MarLink.

Disponibil la adresa http://www.unicef.org/romania/ro/STUDIU_de_GEN.pdf

Maria Cosmina Dragomir, 2014, Arte vizuale și abilități practice - clasa pregătitoare și clasa I. Instrumente de predare integrată a artelor plastice și a lucrului manual, Asociația Sfântul Grigorie Palama

Adriana Scripcariu, 2013, Manual școlar pentru disciplina opțională Patrimoniul Cultural - Județul Brașov, Școala Agatonia

Disponibil la adresa: <http://patrimoniupentru copii.piscu.ro/>

Adriana Scripcariu, 2012, Patrimoniul cultural din județul Ilfov. Manual opțional pentru clasele III-V, Școala Agatonia

Disponibil la adresa: <http://patrimoniupentru copii.piscu.ro/>

Proiecte și programe amintite

Proiectul *Suține cultura în educație* este finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România.

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014.

Pentru informații oficiale despre granturile SEE și norvegiene accesați www.eeagrants.org și www.fondong.fdsc.ro.

Proiectul cultural *Publicul viitorului* este finanțat în cadrul Programului Cultural "Ești București 2015".

Platforma Școli verzi - Advocacy, eco educație și susținere pentru școli sustenabile
Platforma Școli Verzi susține profesorii pentru a aduce în școli o formulă educațională inovatoare pentru generațiile schimbării: eco educație prin învățarea experiențială, în clasă și în afara clasei și implicarea elevilor în rezolvarea problemelor de mediu. Un proiect realizat de WWF, Green Initiative și Viitor Plus.

Mai multe informații: <http://www.scoliverzi.ro/>

Școala de Vară Azuga este un proiect anual de intervenție culturală și educație prin artă adresat copiilor din Azuga, inițiat de Mihaela Dancs și Mădălina Dan.

Mai multe informații: <https://azugascoaladevara.wordpress.com/>

ȚOMAPAN este un atelier de istoria și practica artei realizat de ArtCrowd ce se derulează în anul școlar 2014-2015 la Compania Mică Afterschool din București, bilingv în limba germană și română. Pe parcursul atelierului copii între 7-11 ani vor dobândi cunoștințe de istoria artei și a artei contemporane, precum și aptitudini practice de desen, culoare, sculptură din materiale perisabile etc. Atelierul se va încheia cu o expoziție de final în care vor fi expuse lucrări individuale și lucrări comune ale micilor artiști.

Mai multe informații: <http://artcrowd.ro/ro/tomapan/latforma>

Această operă este pusă la dispoziție sub [Licența Creative Commons Atribuire-Necomercial-Distribuire în Condiții Identice 4.0 Internațional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Toate informațiile provin din prezentările invitațiilor sau sunt sinteze ale informațiilor de pe site-urile resurselor recomandate. Mai multe informații: www.culturaineducatie.ro și contact@culturaineducatie.ro.